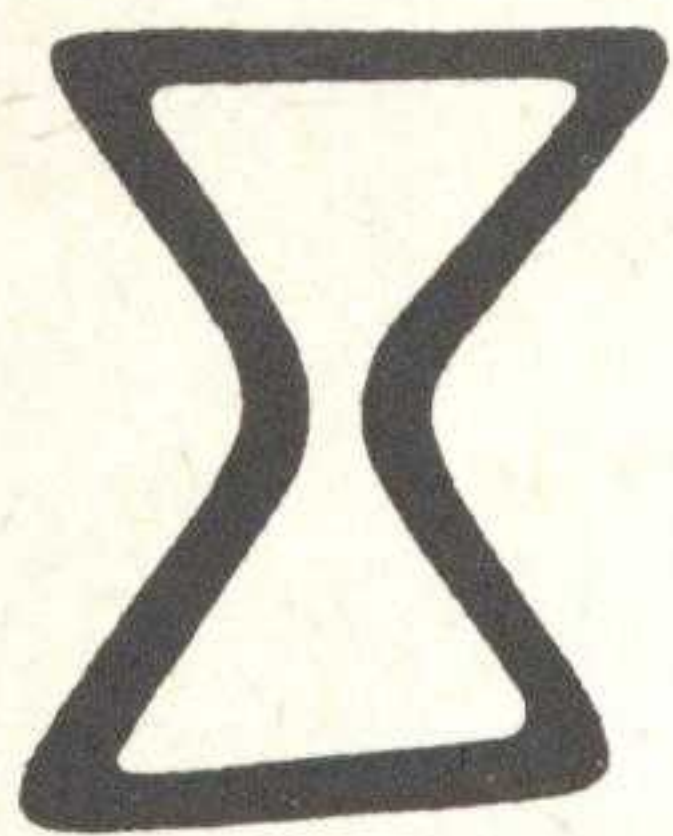




de zandloper

periodieke uitgave van de vereniging Oud-Ede
verschijnt elk kwartaal

9e JAARGANG - nr. 3 SEPTEMBER 1981



Straatweg met Tol. Ede.

Uitg. Boek. 't Wapen van Ede.

(Handwritten signature or mark)

GLASSCHADE HERSTELLEN

JANSEN v/h de NOOY bellen

tel.: 16308

tevens verkoop en plaatsing van alle soorten glas.

SPIEGELS en GESLEPEN GLASPLATEN

ISOLATIEGLAS van THERMOPANE - POLYGLAS
of aluminium voorzetramen.

GLASHERSTEL JANSEN v/h de NOOY

Bettekamp 13-Ede tel.: 16308

SCHILDERSBEDRIJF de NOOY

voor alle onderhoudswerken, zowel binnen- als
buitenwerk, sanswerk, sierpleister, sigmulto,
behangwerk en andere schilderswerkzaamheden.

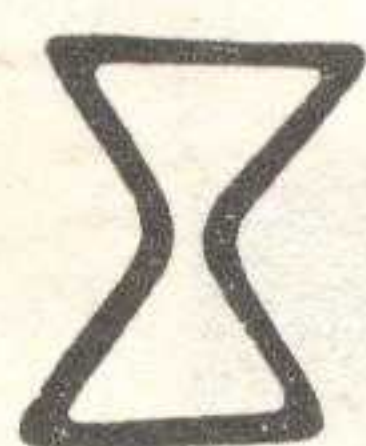
voor informatie

naar :

JANSEN

Bettekamp 13 - Ede

tel.: 16308



de zandloper

periodieke uitgave van
de vereniging OUD-EDE

9e JAARGANG - nr. 3
SEPTEMBER 1981

DAGELIJKS BESTUUR vereniging Oud-Ede

voorzitter: D. de Nooy, Wagenaarln 16
6711 GB Ede-Gld
tel.: 12373.

sekretaris: J. Clant, Amsterdamsewg 34
6712 GJ Ede-Gld
tel.: 15997.

penn.mr. : J. Smit, Arendshorst 29
6714 LV Ede-Gld
tel.: 32462.

ERE-LEDEN H.M. Oldenhof,
J. de Nooy.

MUSEUMADRES Museum Oud-Ede,
Museumpln 7
6711 NA Ede-Gld
tel.: 19554.

CONTRIBUTIE De minimale contributie
bedraagt f 15,- per jaar,
over te maken op postrek.
3534268, t.n.v. de pen-
ningmeester van de ver-
eniging Oud-Ede te Ede.

REDAKTIE van het blad DE ZANDLOPER

mv E. Hendriksen,
Wilterdinkstr 9
6712 EB Ede-Gld
tel.: 13074.

J. Das, Weerdenstein 205
6714 CP Ede-Gld
tel.: 17052. (aug'81:39391)

HJ Nijenhuis, Molenstr 101
6712 CT Ede-Gld
tel.: 16838.

eindredactie, opmaak en lay-out:

SJ Ouwendijk, Nettelhorst
43, 6714 MA Ede-Gld
tel.: 33089

KOPY

Alle kopy, bestemd voor opname in DE
ZANDLOPER graag inzenden aan:

Redactie DE ZANDLOPER, Museumpln 7,
6711 NA Ede-Gld

VERANTWOORDING VOOR GEPU- BLICEERDE TEKSTEN.

De redactie van De Zandlo-
per is u zeer erkentelijk
voor al uw bijdragen in de
kopy.

Echter, de verantwoordelijk-
heid voor de inhoud van
historische en technische
gegevens blijft uitdrukke-
lijk voorbehouden aan hen,
die de betreffende kopy
hebben ingezonden.

Eveneens kan de redactie
geen verantwoording op
zich nemen voor het even-
tueel niet vermelden van de
bron ed., bij het plaatsen
van ingezonden stukken en/
of artikelen.

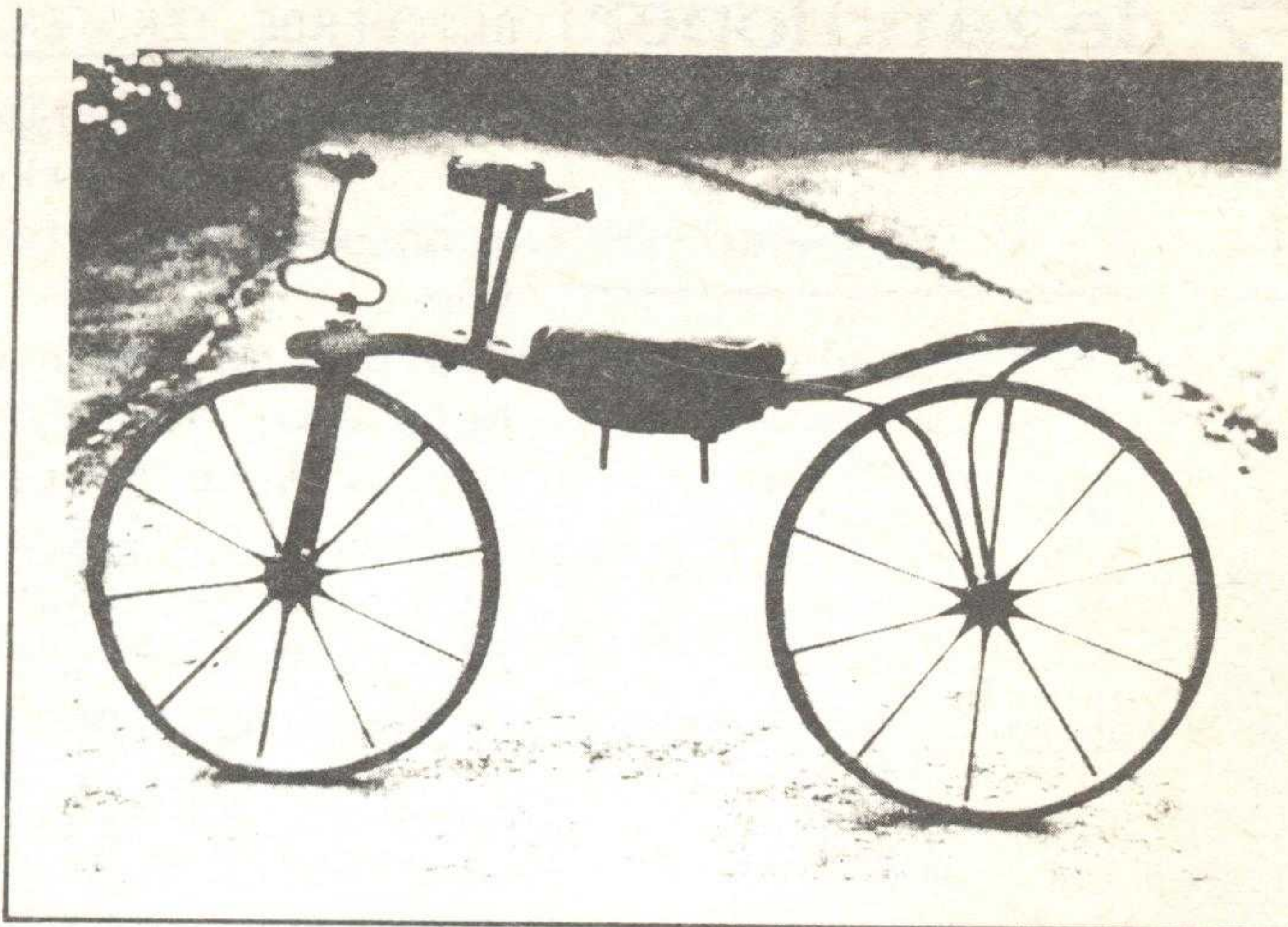
OVERNAME VAN ARTIKELEN UIT HET BLAD "DE ZANDLOPER"

Uit het blad "De Zandloper"
mag niets worden overgeno-
men, zonder vooraf daartoe
een schriftelijke toestemming
van de redactie te hebben
verkregen.

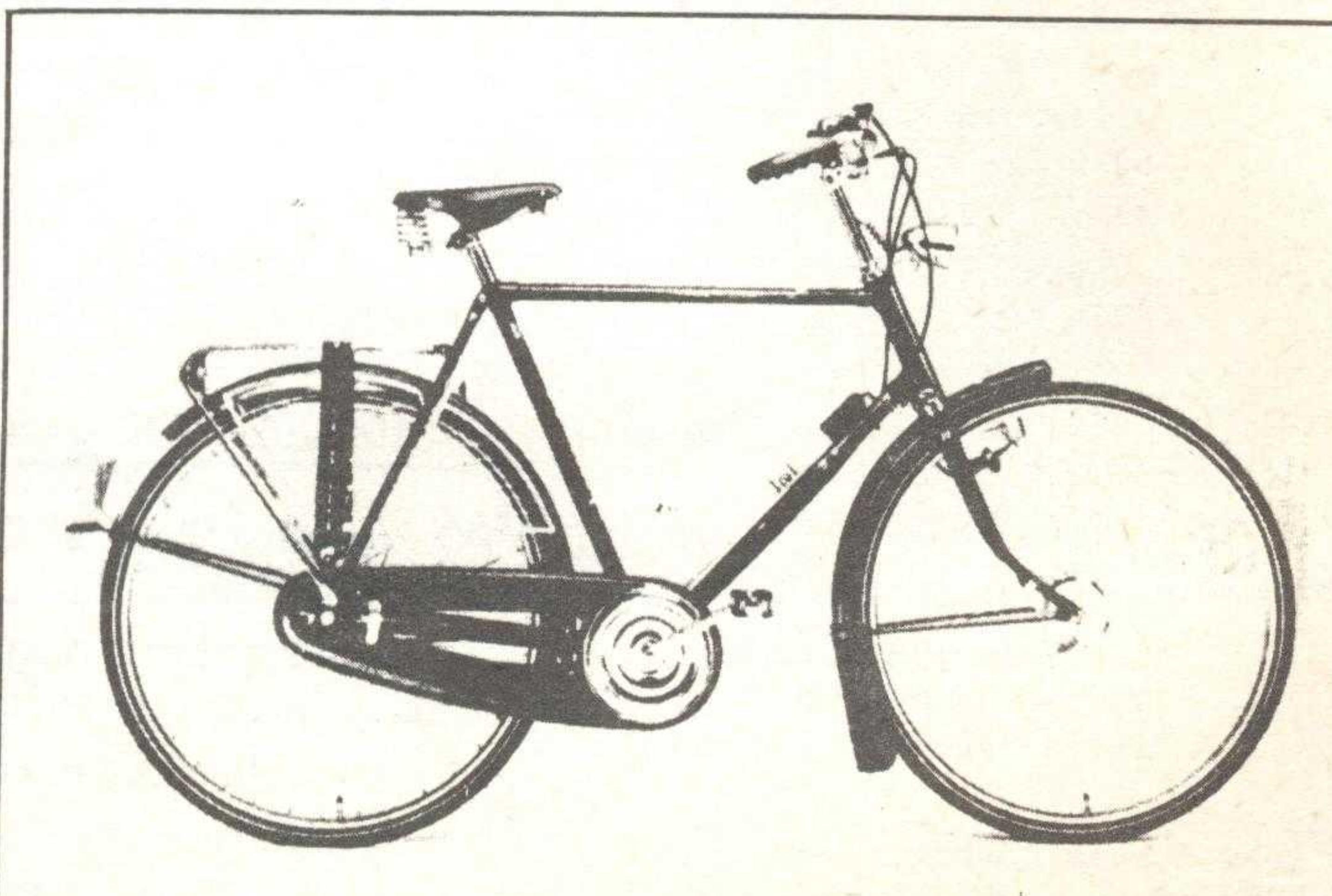
MUSEUMKAARTEN VAN LEDEN

Van vele leden van de ver-
eniging Oud-Ede liggen de
museumkaarten nog ter af-
haling aan de balie. Ook
zij die de jaarcontributie
nog niet hebben voldaan,
kunnen dit aan de balie
van het museum doen.

musseum "oud-eede"



Tentoonstelling
150 jaar op de fiets
van 2 juli t/m 3 oktober 1981



TENTOONSTELLING "150-jaar FIETS"

Bij het ter perse gaan van deze Zandloper was reeds een bezoekersaantal van bijna 5000 bereikt.

Heeft u deze tentoonstelling nog niet gezien; ga dan gauw eens kijken. Het is beslist de moeite waard.

Boekjes over "150 jaar op de fiets", waarin de geschiedenis en de ontwikkeling van de fiets staat beschreven, zijn te verkrijgen aan de balie van het Museum voor de prijs van f 0,50 per stuk.

Deze tentoonstelling duurt tot en met zaterdag 3 oktober a. s.

NIEUWS VAN GEURDIENTJE

Beste minse,

Ze zègge welderus: "Waor 't hart vol van is, loopt de mond van over".

Noe, um mer mit de deur in huus te valle, mien mond loopt over van de fietsetentoonstelling.

Een allebaorstes groot succes, dât is't!

We verwachte van de week de 5000ste bezeuker.

Minse, minse wat een temptasie.

't Was nog op de televisie te zien ok.

En Diepeveen het alles haorfien uitgeleid op de radio.

(Wat kan die keel praotte hé ?)

Vurders stinge allerhaande kraante d'r stief van. Je zou as gewoon mins glad van de kook raoke.

't Is nog nie veurgekomme in de hele geschiedenis van "Oud-Ee", dat t'r in een paor weeke tieds 5000 bezeukers an kwamme lope.

Buuttelaanders en eige volk, van alles; d'r waore ok nog Japanneeze bie.

Die waore thuus zeker ok uitgekeke op die zon, die al-tied mer staot te rieke. Me'n ies t'r ok van.

Mer zin jullie as leeje ok al us weze kieke ?

Nie veul, dacht ik, went we hen bar weinig leeje magge verwelkomme. Meer zeg ik nie.

Mer noe wat anders; 't neischooltje zit helemaal volge-

boek. 25 Deeres hen we angenome en de rest hen we
helaos motte teleurstelle.

Geleuf me, d'r kunne echt gien deeres meer bie.

't Zal toch nog een heel gemieter wörde mit de ruimte.
Verhaaff gaot 't hele spul bove 't museum d'r veur ree
maoke.

Taofels timmere en verlichting anbrenge.

Da's een iezig haandige keel, dus dät komt wel goed.
En de schilderlesse zitte ok al veur 2 aovonde in de
week vol.

't Is toch heel naods minse!

'k Begin te geleuve dat 't Eesche volk nog zo lui nie is.
En daor hen we mit ze'n alle goed schik van.

Mientje was zo glad beduusd van al die drökte die d'r de
leste tied gaonde is, dat ze de pen deze keer nie kos
hanteere.

Mer we hen ze noe op kaornemelksepap en de flieresap
gezet, dan komt zw wel weer bie.

Da's bar best spul veur de zeninge.

En as jullie in de spient soms nog wat grei in een
krukje hen staon, wat straffer waarkt, houd ze d'r
eige anbevole.

Minse, overleg ut.

Geurdientje.

HENDRIK JAN NESTELROY

Tegenover de huidige Notaris Fischerstraat, op de
hoek van de nu verdwenen Torenstraat bevond zich
meer dan een eeuw geleden "Het goedkope verkoophuis"
van de heer R. Nestelroy.

Zijn zaak kon worden beschouwd als een heel vroege
voorloper van de huidige supermarkten.

Nistelroy verkocht zowel speelgoed, boeken en kaar-
ten, als huishoudelijke- en textiel-artikelen.

Tegen Sinterklaastijd liet hij huis aan huis folders
bezorgen onder het motto: "Van A tot Z verkrijgbaar
bij Nestelroy". De lijst begon met asbakken en ein-
digde met zakdoeken. Zelfs voor de moeilijke letters
als Q en X werd nog een acceptabel cadeau vermeld.

Rik Nestelroy had twee zonen, Johan en Hendrik Jan.

Teneinde de omzet te verhogen werd dit tweetal er al
op jeugdige leeftijd met een volgeladen hondekar op
uit gestuurd om in de wijde omgeving de goederen aan

de man te brengen.

Helaas overleed Johan al op jeugdige leeftijd, waarna Hendrik Jan er weinig voor voelde om alleen de boer op te gaan.

Nog geen achttien jaar oud begon hij op 4 september 1893, een handel in papieren zakken.

In een schuur aan de Brouwerstraat knipte hij papier in diverse maten, vouwde en plakte, waarna hij zijn produkten verkocht. Er zat muziek in zijn handel; het afzetgebied bleek in Ede echter te klein en enkele jaren later trok hij naar Amsterdam. In betrekkelijk korte tijd wist hij daar zijn éénmanszaakje om te toveren in een groot concern, dat onder de naam N.V. Papierindustrie Nestelroy-Trompenburg overal in het land bekend werd.

De bescheiden Hendrik Jan was een man van formaat geworden, maar hij bleef Ede trouw en bleef volop meeleven met het wel en wee in ons dorp.

Even voor zijn vertrek naar de hoofdstad had hij met nog enkele anderen de gymnastiekvereniging Sparta opgericht; dat was in 1896. De vereniging bleef door de jaren heen zijn warme sympathie behouden; geen uitvoering of hoogtijdag, of hij was present. Maar ook de kerst-tentoonstellingen van Edese kunstenaars in de Reehorst vonden in hem een trouwe bezoeker, terwijl hij ook zijn steentje bijdroeg voor de restauratie van de Doesburgermolen.

Ouder geworden, werd hij een vaste deelnemer aan de jaarlijkse tocht van de Edese Ouden van dagen.

Daar ontmoette hij vroegere plaatsgenoten van zijn eigen leeftijd en werden tal van herinneringen opgehaald.

Hij zag zijn dorp groeien, al heeft hij de ingrijpende veranderingen van de laatste kwart eeuw niet meer mogen meemaken.

Hendrik Jan Nestelroy overleed op 7 maart 1952 in Amsterdam in de leeftijd van 76 jaar. Een ziekbed heeft hij niet gekend, men vond hem 's morgens dood in bed.

Onder grote belangstelling werd hij als bijna vanzelfsprekend in zijn geboorteplaats begraven.

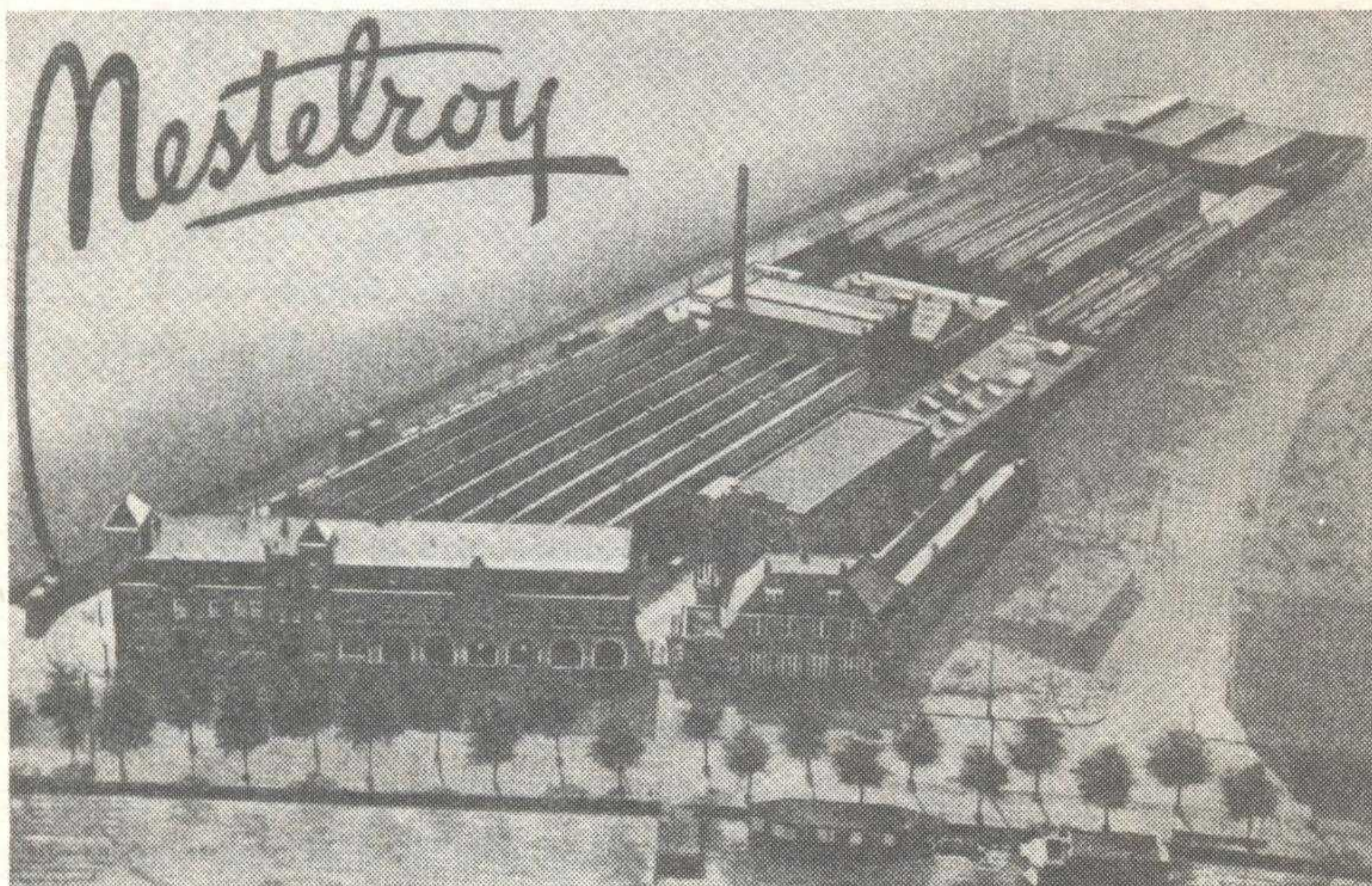
Een jaar later werd, ter gelegenheid van het 60-jarig bestaan van het bedrijf, een jubileumboek uit-

gegeven met op de omslag de wapens van Ede en Amsterdam.

Och, er is vaker en uitvoeriger geschreven over Hendrik Jan Nestelroy, maar het blijft een goede zaak, om op gezette tijden de herinneringen aan deze Ede-naar levendig te houden.

Dank zij de familie van Rooyen bezit het museum Oud-Ede een fraai schilderij van de man, die op jonge leeftijd naar de grote stad trok, maar zijn dorp in alle opzichten trouw bleef.

H.J. Nijenhuis.



Luchtopname van het enorme fabriekscomplex dat een eenvoudige Edese jongen in Amsterdam tot stand kon brengen.

NIEUWE LEDEN van de VERENIGING "OUD-EDE",
bijgewerkt t/m 5 augustus 1981.

Cafe De Brouwerij, Telefoonweg 107 te Ede

J. Kokmeyer, Irenelaan 15 te Ede

D. van Manen, Kanaalweg 21 te Veenendaal.

DE STATIONSWEG

Wanneer iemand zo'n 150 jaar geleden een fiets had bezeten en daarmee was gereden van het dorp naar het station, dan zou hem dat niet zijn meegevallen. Het was namelijk een onooglijk zandweggetje, dat slingerend door de heidevelden en zandverstuivingen liep, vol kuilen en gaten, dat vaak onderstoven werd door het zand dat werd meegevoerd door de Zuidwestenwind, vanaf het Maanderzand.

Dat Maanderzand had in 1810 een oppervlakte van 51 hectare, maar wist zich tot 1840 uit te breiden tot 100 ha. In 1852 was de oppervlakte nog zo'n 94 ha.

Reeds in 1827 werden er van hogerhand plannen be- raamd om een grindweg aan te leggen van Wageningen, via Bennekom, Ede, Lunteren, Barneveld naar Nijkerk. Doch voorlopig kwam hier niets van. Wel werden er in 1841 slechte plekken met grind wat verhard, doch dit had alleen tot gevolg, dat de weg meer gebruikt ging worden.

Met de aanleg van de spoorlijn Arnhem-Utrecht (1844) kwam daarin echter verandering. Het duurde nog wel tot 1846, maar toen was de weg rechtgetrokken en met grind verhard. Wie echter had gedacht, dat alles nu koek en ei was, kwam bedrogen uit. Karren, ploegen en eggen vernielden de weg, trokken er diepe sporen in en bij een egalisering verdween het grind. 's Zomers dreigde men te stikken van het stof en 's winters verzonk men half in de modder. Telkens moest men van hogerhand hiertegen op treden. De om- liggende heideterreinen en zandverstuivingen waren eigendom van de buurt Ede-Veldhuizen en de buurt Manen. De grens van deze buurten lag bij de Tolhuis- laan. Zo'n kale weg vond de buurt Ede-Veldhuizen maar een nare bedoening en daarom werd op de buurt- spraak van 7 augustus 1846 besloten om aan weers- zijden van de grindweg een singel aan te leggen van 4 of 5 ellen breed (1 el = 1 meter) en deze te be- planten met dennen, waartussen beuken en berken, zulks ter versiering van de weg. Tevens werd aan de buurt Manen gevraagd hetzelfde te doen.

Doch ook in die tijd maalden de molens wel eens lang-

T O L

Tusschen Ede en het Station van den
Rijn-Spoorweg.

Wageningsse

Saldo 87AAA

Verschuldigd Tolregt voor ieder		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
	Cen- ten.												
Paard of mullezel gespannen voor een rijtuig op ve- ren of riemen met vier wielen	07½												
Als boven en met twee wielen	05												
Paard of mullezel voor boerenwagen.	05												
Als boven voor een boerenkar	05												
Als boven voor een heeskar	07½												
Als boven voor een mallejan	07½												
Bereden los paard	02½												
Onbereden los paard	02												
Ezel los of bereden	02												
Koe, ezel, os, stier voor wagen of kar	03												
Heud gespannen voor wagen of kar met 4 wielen	03												
" " " " " " " 3 "	03												
Schaap, varken, koe, os, stier	01												
30 of meer koeijen, schapen, ezels, varkens in een.	10												
Omnibus	03												
Boerenwagen of kar op Weensdag naar de markt rijdende, voor ieder paard of Ezel	03½												

Geverifieerd door mij *[Signature]*

GEVRAAGD DOOR HET MUSEUM

Het Museum Oud-Ede wil graag aanvulling op haar verza-
meling ansichtkaarten van Ede en wel van na 1940.

n-Edeschen Grindweg

Museum

Jaar 1849

an-ontvangst der Tolgelden.

15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	Totaal.	Bedrag.	Aanmerkingen.	
																	1022	136 65	Sedert 8 Novembe betragt de ommekeer verzoeken dat is 7 1/2 Gros dat de rebus met een Hilf 8 1/2 p.	
																	962	48 10		
																	4523	226 15	Hierin gegeven	
																	5562	278 10	Tolgelden bedragen	
																	22	1 65	ingekant 1 1/2	
																	30	2 25	Augustus 7 1/2	
																	11.8	2 95	October 2 9	
																	62	1 24	November 4 90	
																	7	14	December 1 75	
																	472	14 16	15 20 aangevaren door de my vertoont 12 1/2	
																	2	06		
																	121	2 42		
																	229	2 29		
																	18	1 30		
																	695	23 37		
																	842	21 05		
																		762 38		
																		762 38		

op Aken den 2 January 1850
Haukhaus

Bent u eventueel in het bezit van dergelijke ansichten,
aan de balie van het Museum wil men ze graag van u in
ontvangst nemen.

zaam en twee jaar later was er nog niets gebeurd. Maar nu greep de buurt resoluut in, want bij de buurtspraak van 12 oktober 1848 stelt de vergadering voor om twee rijen opgaande bomen te planten, waartussen beuken, berken en larix-heesters. El aldus geschiedde.

Langs de gehele weg stond nog geen enkel gebouw, zoals onze kadastrale kaarten van 1832 dat laten zien. Het eerste huis was een tolhuis (de Tolhuislaan herinnert daar nog aan), dat in 1849 werd gebouwd. Voordien had er een noodgebouwtje gestaan. De te heffen tolprijzen waren vastgesteld, als aangegeven op de Saldostaat van ontvangst der tolgelden, waarvan een voorbeeld op pagina 8 en 9 is afgedrukt.

Het tolhuis deed dienst tot 1 september 1918, waarna het werd opgeheven en bij raadsbesluit van 6 november 1920 werd verkocht aan C.J. de Cruyff, directeur van de Edese Waterleiding Maatschappij. De heer de Cruyff liet het tolhuis in 1922 afbreken en er een nieuwe villa neerzetten.

Het eerste grote objekt kwam in 1852 tot stand. De buurtspraak besloot toen met 52 stemmen voor en één stem tegen om grond af te staan voor f 200,- per ha. aan de gebroeders H.A. en D.A. van den Heuvel, alsmede aan J.D. Mulder, houtkopers te Ede en Arnhem. Het terrein werd begrensd door Stationsweg-Maanderweg en Beukenlaan.

Op de plaats waar nu ongeveer "Kieck Uyt" staat, verrees de kostschool "Erica" van de heer W. Hartelust. Deze kostschool werd in 1884 weer opgeheven en daarna een paar maal verbouwd, waarna het gebouw tenslotte in 1967 werd afgebroken en het huidige gebouw ter plaatse verrees.

Weer enkele jaren later, ca. 1860 verrees in de buurt Manen een stellingmolen die echter in 1865 door de bliksem werd getroffen en afbrandde. Nog in datzelfde jaar werd de molen weer opgebouwd, nu echter als beltmolen en tot op de huidige dag van vandaag draait de molen nog steeds, mede dank zij de medewerking van het gemeentebestuur.

Van verdere bebouwing aan de Stationsweg (vroeger Bennekomseweg) (in de volksmond echter Grindweg) was

voorlopig geen sprake. Maar ook hierin kwam verandering.

Op de buurtspraak van 26 november 1874 kwam J. Tulp in samenwerking met W.F.J. Fischer, W. Wenninga, A.A.C. de Vries-Robbé, W. van Voorthuizen, J. Gazenbeek en anderen, met het voorstel om in het belang van de algemene welvaart (achter de fraaie singels bleef het maar ongezellig) het wenselijk te achten om de aanbouw van huizen langs de weg aan te lokken en te bevorderen. De genoemde lieden waren op het denkbeeld gekomen om de buurt te vragen om aan hen een strook grond in koop af te staan, ter breedte van 70 meter, achter de singels langs de weg.

De buurtrichter voelde hier niets voor en stelde voor om een buitengewone buurtspraak te beleggen, doch de geerfden daarentegen, dringen aan op een direkte behandeling. De buurtrichter besluit tot stemming (55 stemmen voor en 15 stemmen tegen).

De buurtrichter herinnert zich, dat de buurtgronden in de regel zijn afgestaan tegen f 200,- per ha. en vraagt nu de voorwaarden der aanvragers te vernemen. De heer Tulp zegt, dat de aanvragers geen eigen voordeel willen, maar dat het alleen gaat om het bevorderen van de Algemene Welvaart. Ook zullen de terreinen, waarop huizen gebouwd worden voor dezelfde prijs worden verkocht, als waarvoor ze zijn verkregen, alleen vermeerderd met de daaraan verbonden kosten en rentes. De singels echter moeten in stand gehouden worden, zolang er geen huizen worden gebouwd.

Aldus besluit de buurt aan J. Tulp en consorten 2 stroken heide en zand ter breedte van 70 meter (bestaande schaapsdriften naar de heide uitgezonderd), gelegen achter en langs de singels ter weerszijden van de grindweg te verkopen onder de verplichting, dat de afgestane grond dadelijk in cultuur moest worden gebracht door bezaaiing met dennenzaad of op andere wijze.

Telkens als er huizen gebouwd zullen worden, zal men een prijs moeten betalen van f 300,- per ha., terwijl bovendien de voorwaarde werd gesteld, dat er alleen huizen gebouwd mogen worden met een bouwwaarde van

Het terrein dat door Tulp en consorten werd bebouwd strekte zich aan de oostzijde uit van de Eikenlaan tot aan de Berkenlaan en aan de westzijde van de



scherm tegen de zandverstuiwingen, anders had men aan de oostzijde ook wel beuken geplant.

Zoals reeds gezegd was de Grindweg vaak of een modderpoel, of erg stoffig. Daarom ging de gemeente in 1886 over tot beklinking en werd het een mooie straatweg.

Echter de eerste bewoners van de Stationsweg hadden nog vaak last van zandstromen, die van hun tuinen vaak woestijnen maakten. Bij de buurtspraak van 14 september 1892 greep ook hier de buurt resoluut in. Er werden dennen en beuken geplant (Zwarte Laantje) en allengs wist men het zand te beteugelen.

Het zand in de buurt Ede-Veldhuizen had toen nog een oppervlakte van 16,68 ha. en die van Manen 31,7004 ha., dus totaal nog bijna 50 ha.

De klinkerweg kreeg het echter door het toenemende verkeer zwaar te verduren. In het begin van de crisisjaren (ca. 1931) ging de gemeente over tot verharding. Er werd grind overheen gestrooid met sintels van de AKU vermengd met wegenteer tot een dikte van ongeveer 4 cm. Voorlopig kon de weg er weer tegen, maar nauwelijks was de oorlog afgelopen, of men begon de weg breder te maken en te asfalteren. In 1947 kwam de huidige Stationsweg tot stand en anno 1981 is het een drukke verkeersweg, die weldra vervangen zal worden door een nieuwe weg, die parallel aan de oostzijde van de Stationsweg wordt aangelegd.

Vele villa's zijn verdwenen, enkele nieuwe zijn er bijgebouwd, maar het karakter van wat eens werd bedoeld, is allang verdwenen door de bouw van allerlei gebouwen, die met villa's niets te maken hebben. Als er straks ook nog appartementen gaan verschijnen is het hek helemaal van de dam en kunnen de heer Tulp en consorten zich alleen nog maar afvragen of dit de algemene welvaart wel ten goede komt. Villa's als Berg en Dal, Bergoord, etc. zullen wel heel zeldzaam gaan worden.

G.A. Ossekoppele.

DE BAROKDWARSFLUIT van ROBERT WYNE in het
MUSEUM "OUD-EDE" te EDE, door M.C.J. Bouterse.

In het Museum Oud-Ede te Ede (Gld) bevindt zich een oude dwarsfluit, indertijd geschonken door een inwoner van Ede en volgens overlevering afkomstig van een (de?) schaapherder uit Ede.

Aan deze fluit, die de signatuur van de Nijmeegse fluitbouwer R. Wyne draagt, zitten een paar belangwekkende aspecten die hieronder zullen worden besproken.

Robert Wyne (1698-1774) werkte (waarschijnlijk) vanaf 1720 in Nijmegen, werd daar gedoopt en is daar begraven.

Enkele van zijn zonen zouden eveneens muziekinstrumentbouwer zijn geweest, doch van hen zijn geen instrumenten bekend. Wel zijn er muziekinstrumenten bekend van ene Willem Wyne die al eerder leefde en waarschijnlijk een oom was van Robert Wyne.

Van Robert Wyne zijn zo'n tien instrumenten bekend: blokfluiten, dwarsfluiten en hobo's. Een aantal van deze instrumenten is te zien in het Gemeentemuseum in Den Haag.

Dat er in Nederland muziekinstrumenten werden gebouwd is over het algemeen niet zo bekend. Aan het einde van de 17e eeuw werd de blokfluit (met name de alt-blokfluit) ontwikkeld tot een perfekt instrument.

In Nederland hebben Terton, van Heerde, Steenberg, Wyne, Aardenburg en nog enkele anderen, zeer fraaie instrumenten gemaakt, van een kwaliteit, die tegenwoordig nog maar nauwelijks wordt benaderd.

De barokdwarsfluit heeft sinds 1700, en vooral na 1720 de blokfluit verdrongen. Hotteterre heeft in Frankrijk de eerste instrumenten ontwikkeld. Deze instrumenten waren 3-delig. Het instrument in het Museum Oud-Ede is al 4-delig (het middenstuk met de 6 open vingergaten is gesplitst in 2 delen).

Deze barokdwarsfluiten hebben naast een mondgat, steeds 6 vingergaten en een klep.

Na circa 1760 worden fluiten gebouwd met meerdere kleppen, teneinde het spelen van halve tonen (de zwarte toetsen op de piano) te vergemakkelijken.

Dit is het begin van een ontwikkeling die leidt tot de me-

talen Böhmfluiten, (na 1820) die tot hedentendage de meest bespeelde instrumenten zijn geworden.

De dwarsfluit in Museum Oud-Ede kan worden gedateerd tussen 1720 en 1760; wellicht eerder bij het jaar 1720.

Het originele mondgat ligt vrij hoog op de fluit, de stemming is vrij laag (voor zover na te gaan ligt de A tussen de 400-410 Herz ; tegenwoordig ligt de A op de 440 Herz, terwijl de oudere fluiten op circa 415 Herz liggen).

In sommige opzichten lijkt de fluit op een exemplaar van de Duitse bouwer Jacob Denner, die gestorven is in 1735. Typisch aan deze fluit is, dat hij nóg een mondgat heeft ; Het oude, hoogliggende mondgat is slordig dichtgestopt met kurk, terwijl lager op de fluit aan de zijkant een nieuw ovaal gat is gemaakt.

Eén en ander werd gedaan om de fluit in een iets hogere stemming te kunnen spelen. (A op ca. 420-430 Herz).

Dit nieuwe mondgat is groter, ovaal, maar toch vakkundig gemaakt, waarschijnlijk nog in de 18e eeuw.

Eén en ander betekent wel, dat de intonatie (=onderlinge zuiverheid van de tonen) nooit optimaal kan zijn geweest na deze ingreep. Goed controleerbaar is dit echter niet, omdat het 2e deel van de fluit een scheur vertoont, waardoor de fluit lekt en nauwelijks meer is te bespelen.

Deze scheur hangt nauw samen met het onregelmatige verloop van de houtnerf en het deel is ook relatief dun afgedraaid, zeker ten opzichte van het derde tussenstuk (wanddikte respektievelijk $4\frac{1}{2}$ en $5\frac{1}{2}$ mm).

Het hout is waarschijnlijk Buxus sempervirens, een in vroeger tijd veel gebruikte houtsoort.

Opmerkelijkerwijs zijn de sierringen niet van ivoor, maar van been of gebleekt gewei. De klep is van messing, maar helaas omgebogen en derhalve niet meer te gebruiken.

De signatuur van Robert Wyne bestaat uit een wimpelband met daarin R. Wyne (letters van ca. 2mm hoog), daarboven een kroontje en daaronder de Pruisische 2-koppige adelaar.

Op de achterzijde van elk fluitdeel bevindt zich een 6-puntige ster.

Zo te zien is het draaiwerk goed verzorgd, alhoewel er door het gebruik plaatselijke beschadigingen zijn. De ver-

sieringen zijn iewat grof uitgevoerd.

Het niet aanwezig zijn van edele materialen als ivoor en zilver, wijst wellicht op gebruik in "eenvoudiger" kringen.

De WYNE-fluit, welke zich in Den Haag bevindt is een zeer fraai uitgevoerde luxe fluit. Het mondgat van die fluit is ca. 8mm in doorsnede, terwijl de doorsnede van het originele mondgat van de Edese fluit 11mm is.

Oorspronkelijk is het mondgat wellicht kleiner geweest, maar is het, omdat een mondgat naar binnen wijder uitloopt, bijgesneden om het beter te kunnen dichtstoppen. In principe zou het instrument te restaureren zijn, waarbij de scheuren in het 2e deel dichtgekramd en gelijmd zouden moeten worden, de klep hersteld, het originele mondgat weer opengemaakt en het nieuwere mondgat afgesloten.

Het is nog de vraag of het dan een goed bespeelbaar instrument zou worden en het is evenzo de vraag of het instrument in de huidige toestand niet interessanter is.

Het toont een ontwikkeling van de fluit, het toont sporen van gebruik welke best eens van meer belang zouden kunnen zijn om te bewaren, dan het terugbrengen van het instrument in een bespeelbare toestand.

Wat erg interessant zou zijn is te weten of er nog oog- of oorgetuigen zijn, die vroeger de schaapsherder (of wie de bespeler geweest mag zijn) op deze fluit hebben zien of horen spelen. Zijn daarvan wellicht ergens foto's ??

Indien u over het gebruik van deze fluit soms iets meer weet te vertellen, zou ik het zeer op prijs stellen daarover van u informatie te ontvangen.

Tegenwoordig worden de barokdwarsfluiten en kopieën daarvan, weer bespeeld. Muziek van Bach en Händel is voor dit instrument geschreven.

Wilt u daarover meer weten, dan kunt u bij mij terecht. Zelf speel ik ook de "traverso", heb verschillende oude instrumenten opgemeten en nagemaakt.

Het Museum in Ede mag zich de trotse eigenaar noemen van een fluit van een bekend Nederlands bouwer, waarvan momenteel hoogstens 10 instrumenten bekend zijn.

Jan Bouterse Tarthorst 1039
6708 JJ Wageningen tel.: 08370-14144.